

Для юристів важливо вміти чітко розрізняти ці терміни для правильного використання в правозастосуванні саме «форм права». Зміст цих понять буде різним залежно від того в якому контексті вони вживаються – чи по відношенню до права як цілого, чи по відношенню до окремої норми, групи норм [6, с. 191].

Отже, попри різні підходи до розуміння термінів «джерело права» та «форма права», їх співставлення чи протиставлення, єдності в думках немає. Одні автори ототожнюють «форму права» з «джерелом права», інші, хоч і вважають їх схожими, проте надають їм різного значення.

Ми цілком погоджуємося з тим, що категорії «джерело права» та «форма права» не можуть ототожнюватись, так як «джерело права» є базою, основою для створення норми права, тобто внутрішньо формою організації права. У свою чергу «форма права» демонструє нам, як зміст права нормативно організовується і відображається ззовні.

---

1. Марченко М.Н. Источники права: учебное пособие / М. Н. Марченко. – М.: ТК Велби. Изд-во «Проспект», 2005. – 760.

2. Джерела (форми) спортивного права України / Р.В.Чередник, НУ «ОЮА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/chapter/79/665/25533>.

3. Словник української мови: [у 11 т.] / [за ред. Білодід І.К., Бурячок А.А. та ін.]. – Київ: Наукова думка, 1970–1980 рр. – Т.2. – 547 с.

4. Шестопалова Л. Теорія держави і права: навчальний посібник – Київ: Прецедент – 2004. – 224 с.

5. Кельман М., Мурашин О., Хома Н. Загальна теорія держави та права: підручник – Львів: «Новий Світ 2000». – 2013. – 524 с.

6. Копейчиков В.В. Теорія держави і права: підручник – Київ: Юрінком Інтер. – 2002. – 320 с.

7. Кравчук М.В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навчальний посібник «Карт-бланш», Тернопіль. – 2002. – 247 с.

8. Луць Л.А. Загальна теорія держави та права // навчально-методичний посібник. – Київ: Атіка. – 2007. – 412 с.

9. Ромашов Р., Пархоменко Н., Легуша С., Муртазаєва Г. Теорія держави і права: підручник – Київ: КНТ. – 2007. – 216 с.

10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник – ХНУВС, Видавництво: Правова єдність, К., 2011. – 520 с.

11. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології: монографія / Н.М. Пархоменко. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – 336 с.

Д. В. Дударець

доцент кафедри міжнародного права

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин,

кандидат юридичних наук

(*Національний авіаційний університет*)

ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Кількість злочинів, що вчиняються на загальносвітовому рівні, невинно зростає. Такі злочини за якісними характеристиками, а також за рівнем шкоди, що заподіюють світовому співтовариству, окремим державам чи народам, значно випереджають будь-які національні прояви злочинності. Для прикладу до транснаціональних злочинів дослідники традиційно відносять: відмивання коштів, тероризм, крадіжки цінних предметів культури та їх контрабанда, «оптова» торгівля зброєю (включаючи ядерну, хімічну, та біологічну) та боеприпасами, викрадення літаків, піратство, кіберзлочинність, екологічну злочинність, налагоджену та систематичну торгівлю людьми та органами, незаконний оборот наркотиків, фіктивне банкрутство транснаціональних корпорацій, незаконне переміщення мігрантів, торгівлю дикими тваринами і рослинами, торгівлю підробленими ліками та інші подібні прояви злагодженої девіантної поведінки в транскордонному просторі. Важливий міжнародний документ, що заклав фундамент протидії транснаціональній організованій злочинності, зокрема Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності [1] не дає чітко визначених механізмів протидії цьому явищу. А тому існує потреба у з'ясуванні основних практичних та теоретичних шляхів протидії транснаціональній організованій злочинності (далі – ТОЗ) в

контексті прискороного входження України в світовий простір. А це можна здійснити лише дослідивши основні ознаки ТОЗ.

На наше переконання, до основних ознак ТОЗ слід віднести такі, як: географію діяльності, отримання прибутку, ієрархічність її суб'єктів, корупційні зв'язки організації, використання новітніх технологій. Розглянемо всі ознаки більш детально.

Зокрема, «географія діяльності» (розповсюдження) ТОЗ – це вчинення діянь або настання наслідків в двох і більше країнах, або територіях, що не підконтрольні владі будь-якої країни світу. Це основоположна ознака ТОЗ, в ній відображається її природа – транскордонність, але вплинути на неї національно-правовими чи міжнародними заходами майже неможливо. Адже будь-які масові обмеження людей на пересування з метою запобігання злочинності будуть розцінені як порушення основних прав людини і громадянина. Можливі лише обмеження в інформаційному просторі задля усунення загроз ТОЗ.

Щодо наступної значимої ознаки ТОЗ – її мети, що є її основним «мотиватором», тобто отримання прибутку, який в свою чергу підлягає оцінці в грошовому еквіваленті, то найліпшим, з нашої точки зору «стримувачем» буде застосування конфіскації всього майна такої групи, а також майна, де учасники транснаціональної злочинної групи є бенефіціарами (рахунки та скриньки в банках, нерухомість, корпоративні права, криптовалюта тощо). Виявлення таких коштів та їх подальша конфіскація в дохід органів та установ різних рівнів, що протидіють ТОЗ, буде з одного боку гальмувати розвиток ТОЗ, а з іншого створювати фінансові передумови для майбутньої успішної діяльності відповідних органів.

Наступною ознакою ТОЗ є те, що остання – це складно упорядкована ієрархічна структура зі своїм керівництвом та підпорядкованим суб'єктами (фізичними чи юридичними особами, «філіалами» та «представництвами»). Цій ознаці можна протидіяти силами суверенної держави, але існує небезпека значних втрат від прямого фізичного конфлікту між правоохоронними органами і добре підготовленими та озброєними бойовиками транснаціональних злочинних угруповань. Тому протидія цій ознаці є досить проблемним. Але в той же час заходи впливу на цю характеристику є, на наше переконання, одними з найкращих заходів руйнації ієрархії, структури та мережі учасників угруповань, а отже і самих злочинних організацій. Найліпшим заходом, на наше переконання, є входження працівників правоохоронних органів до таких угруповань під прикриттям і подальше викриття всієї злочинної системи, або ж ліквідація організаторів ТОЗ, які є її основним «кістяком».

Ознакою без якої ТОЗ не може нормально існувати – це наявність «корупційних зв'язків» з законною владою хоча б з однією з держав діяльності ТОЗ, тобто корупційна складова. Транснаціональні злочинні угруповання часто використовують прогалини в національному законодавстві та міжнародному праві. Ось чому ТОЗ зазвичай не може діяти у високорозвинутих країнах з низьким рівнем корупції. Корупційна ознака ТОЗ (не з точки зору її внутрішньої побудови, а в контексті взаємодії з державними структурами) є складним явищем, яке потребує різноманітних підходів для його «каналізування». Серед них варто згадати про зрозуміле та чітке законодавство у відповідній сфері, прозору діяльність державних органів і їх посадових осіб, декларування доходів і видатків держслужбовцями, контроль за стилем їх життя з боку відповідних органів та інші подібні заходи, що повинні стати запобіжниками в формуванні корупційних зав'язків ТОЗ з державою.

Останньою ознакою без якого злочинність такого типу діяти узгоджено не може є використання новітніх засобів зв'язку та інших пристроїв передачі інформації. Організатори традиційно налагоджують захищені канали обміну інформацією із використанням телефонії або Інтернету, або іншим сучасним завуальованим шляхом з метою узгодження і реалізації комплексних планів вчинення транснаціональних злочинів. Традиційно учасники групи добре розуміються на сучасних засобах зв'язку, що дозволяє спілкуватися щодо шляхів вчинення транснаціональних злочинів на іншому кінці земної кулі. Важливими є застосування новітніх технічних засобів для протидії ТОЗ. Тому новостворюваним міжнародним структурам для боротьби з ТОЗ обов'язково потрібно буде використовувати надсучасні засоби зняття інформації з каналів зв'язку транснаціональних організованих груп, сучасні засоби спостереження, методи виявлення кіберзлочинців тощо. Можливо ця ознака ТОЗ не є основною, і має лише другорядне (технічне) значення, проте її роль в діяльності ТОЗ є надзвичайно важливою.

Всі названі ознаки є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими. Відсутність хоча б однієї з них суттєво впливає на потенційні можливості реалізації злочинних намірів ТОЗ. А тому вплив на кожну з них окремо або в їх сукупності зі сторони правоохоронних органів повинно призвести до мінімізації діяльності транснаціональних злочинних груп на міжнародному рівні та всередині країни.

Ще одним важливим аспектом у протидії ТОЗ на який обов'язково слід звернути увагу є суб'єкт такої протидії. Очевидно, що протидія ТОЗ здійснюється на таких рівнях правоохоронних структур: 1) національними органами, 2) регіональними наддержавними органами та уповноваженими ними правоохоронними структурами (наприклад Європол), 3) міжнародними організаціями та їх відповідними виконавчими органами (наприклад Інтерпол, ООН). Але Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності основний обов'язок щодо боротьби з відповідними організованими формами злочинності покладає саме на окремі держави – їх правоохоронні органи, хоча такий підхід є помилковим. Причин чому національні органи не можуть самостійно та на належному рівні впоратися з проявами транснаціональної злочинності досить багато, але слід окреслити деякі з них. Передусім слід згадати про відсутність належного досвіду та компетентностей боротьби такому виду злочинів в існуючих правоохоронних органах України, навіть не зважаючи на те, що деякі кроки в цьому напрямку в даний час здійснюються. Національні правоохоронні органи, що обмежені кордонами однієї країни, об'єктивно не можуть ідентифікувати та протидіяти складній мережі ТОЗ. По-друге, проблемою в протидії ТОЗ є брак матеріальних та людських ресурсів на національному рівні, включаючи недофінансування існуючих органів та відмова від створення нових спеціалізованих. Всі ці дії зі сторони держави можна пояснити недооцінкою небезпеки ТОЗ. Окрім існуючих організаційних проблем, слід також не забувати про те, що на національному рівні чинне кримінально-правове та кримінально-процесуальне законодавство у згаданій царині є далеко недосконалим. Навіть не занурюючись в правові проблеми пов'язані з ТОЗ, можемо констатувати наявність законодавчої прогалини у визначенні ТОЗ, відсутність орієнтирів для кваліфікації діянь ТОЗ, не врахування законодавцем як обтяжуючої обставини вчинення злочинів транснаціональним злочинними угрупованнями і т.д. Окремим винятком є лише достатнє врегулювання питання екстрадиції. Тому доцільним, на наш погляд, є створення транснаціонального правоохоронного органу, або їх системи для узгодженої та оперативної протидії ТОЗ, зокрема міжнародної поліції для боротьби з ТОЗ, а також міжнародного суду (трибуналу) для розгляду справ вчинених транснаціональними злочинними угрупованнями.

---

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 14. – С. 340–350.

В. М. Дурач

начальник кафедри управління повсякденною діяльністю військ

С. М. Орел

доцент кафедри управління повсякденною діяльністю військ,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

(*Національна академія сухопутних військ*

ім. гетьмана П. Сагайдачного)

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ВЛАСТИВОСТІ СУЧАСНОЇ АРМІЇ

Збройні сили і поліція мають давню спільну історію. В комбінації вони представляють собою легітимну силу, яку застосовує суспільство для підтримання власної цілісності. Аж до початку ХХ століття збройні сили кількісно переважали поліцію. Військові підрозділи були розташовані вздовж кордонів і в усіх більш-менш значних селищах. В той же час не кожне село мало свого поліцейського, а у містах знаходилося їх лише декілька десятків. У випадку серйозних заворушень на допомогу поліцейським силам використовувались військові. З появою науково-технічної революції, зростанням кількості пролетаріату та збільшенням міського населення у кінці ХІХ століття, підвищилось напруження всередині суспільства, що призвело до збільшення сил поліції як кількісно, так і якісно. Армія почала втрачати функції забезпечення безпеки всередині країни і зосередилась в основному на захисті суспільства від зовнішньої агресії, користуючись міжнародними законами і правилами ведення війни, а поліція займалася наведенням порядку всередині країни, використовуючи внутрішні нормативні акти.

Після другої світової війни ситуацію у забезпеченні безпеки суспільства можна умовно відобразити за допомогою рис. 1. Поліція забезпечує безпеку громадян і громадський порядок від неправних дій окремих осіб і невеликих злочинних груп, армія забезпечує безпеку держави від зовнішньої загрози, боротьбою з організованою злочинністю, проявами масової непокори та терористичними діями займаються спеціалізовані підрозділи поліції, деяких інших служб і армії [1].